

Hodočašće

Tamo gde loze plaču, Službeni glasnik 2012, Copyright © Borislav Pekić

TRAGOM BEOGRADSKOG HODOČAŠĆA ARSENIJA NJEGOVANA

Dan proveo na ulici, tražeći put kojim će se kretati Arsenije Njegovan, kad, posle dvadeset sedam godina, jednog junskog dana 1968., bude izašao iz kuće na Kosančićevom vencu, da obiđe svoje kamene ljubavnice, i vrati se posle nekoliko sati — u smrt. Ja slikam perspektive ulica i kuće, Lj., po mom diktatu, beleži u Dnevnik maršrutu. Kosančićev venac 17. (Opis . . .)

Sećanje na bombardovanje. Razgovor sa stanarem, majorom Helgarom, u jednom ponižavajućem položaju. U Srebničkoj. Benzinska pumpa firme INA. (Opis . . .) Zadarska ulica. »Izviđački odred Toze Dragovića«. (Izviđačka četa Kraljevske vojske? Animizitet prema bratu, vojsci, ratu, uništenju materije — ljudi ga demonstrativno ne zanimaju. Oni su ti koji ratuju i kuće razaraju. Pravo im budi!)

Agatina tragediija. Precizno mesto susreta sa 27. martom. — i gubitkom šešira. . . (Zašto je baš toga dana izlazio? Neki je posao, svakako, u pitanju, kakav? ...) Prirodno sledi uspomena iz Solovkina. Ambulanta u ulici Maršala Birjuzova. (Kosmajsku su, dakle, prekrstili! Razmišljanje ko bi mogao biti taj Birjuzov? Neko iz društva Vrangela, Judeniča, Denjikina, svakojako ...)

Kleontova kuća. (Priilika za dalje razvijanje porodičnih animoziteta . . .) Njegove Nike više nema . . . Aspazija u br. 45 (»Obučar Sofronije Živić — u dvoirištu desno«), Topličin venac. Fantasimagorična vizita g. Jovanu Martinoviću, žitarskom veletrgovcu . . . Vreme je za fizičke

smetnje . . .

Lj. i ja se odmaramo u parku, na klupi na kojoj će sedeti Arsenije. Lj. imenja u aparatu film. Beležim nekoliko ideja o kritici, koje mi se javljaju, ne znam zašto baš ovde. Pred pravim delom prestaje sud, počinje rasklapanje; iz pravog dela iskustvo se preuzima, ne dosađuje mu se svojim; nemoć kritike da sledi pisca tamo gde se ovaj stvarno uputio i premoć da ga uputi tamo gde on

da ide nije hteo . . .

Spomenik Vojvodi Vuku 1880—1916. Jadar, Konatica, Beograd, Vlasina, Kajmakčalan, Siva stena, Grunište . . . Gračanička ulica, perspektiva Kalemegdana. (Graditeljske refleksije o Kalemegdanu?) »Balkanija« (O »curtain wall« — visećim fasadama; industrijska arhitektura, aluminijumska legura anodizovana kadmijumom, duhovni otpor. . .)

Renesansna palata Narodne banke. (Rad arh. Konstantina Jovanovića.) Sećanje na parcelisanje Tajsičeve njive godine 1882. i stvaranje Vračara, sasvim ovlašno . . . Takođe, možda ovde sećanje na sukob arh. Emilijana Josimovića i Simeona Njegovana Gazde oko regulisanja Beograda u Šancu. Serbske novine... Pariska ulica. Susret sa Simonidom, grčkom princezom među njegovim kućama. (Što više snimaka, što brižljiviji opis, bivši nastojnik Simonide — Mađar zasad bez imena; kulminacija antropomorfnog shvatanja građevine, lirika ...)

Moram nabaviti onakav dogled kakvim se služio Arsenije — moj je isuviše jak — opisi onoga što vidi moraju biti autentični, koliko je to više moguće. Nepremostiva opstrukcija ponavljanju njegovog doživljaja je, pored drugih razlika (njegovog poznavanja materije, i mog amaterizma u toj oblasti), još i nepodudarnost svežine vida. On je star, ali su mu oči zdrave, ja imam 38 godina, ali sam kratkovid. Bez obzira na rezultat, autentičan dogled će bar umiriti profesionalnu savest.

U tramvaju, do podvožnjaka »Blažanopočivšeg kralja Aleksandra«. Kretanje »Dvojke«. »Kungliga svenska Ambassaden«. Okuka prema Ušću. Pogled na Novi Beograd (kao pogled na arhitektonsko groblje. Arsenijeve teorije o urbanizmu.) Donjogradski bulevar... Na stepeništu što u sedam nogostupa silazi na kej ... Lj. čita šta je zapisala. Za sada je to dovoljno. S rukopisom napraviću put još jednom.

Vraćamo se kući sa zalaskom koji tamni vode reke. Uveče, u Klubu, M. K. mi kaže da nas je Du. Će. video, sedeći na terasi kafane preko puta Kalemegdana. »Vidco sam ti Pekića.« Rekao je: »Opet o jadu radi.« »Što čini?« »Špija. On nam prestolnicu Fenereje slika, a žena mu vata bilješke.« »Što misliš, za koga radi?« Pitao ga je M. K. »A za koga i vazda.«

Kasnije u Klubu stiže i Du. Će. Seda u svoj ćošak, u dnu srednje sale, okrenuit leđima zidu, licem ulazu. M. K. i ja smesta sedarno za njegov sto. To nije svakome dopušteno, ali smo mu mi »pitomci«. Predajemo se njegovim ad hock komentarima o posetiocima Kluba. (Od njih bi se dala sačiniti čitava knjiga, neka vrsta »karakterologije našeg čoveka«, po ugledu na Dvornikovića.

Zapažanja su mu tačna, zajedljiva, duhovita. Premda smo u desnom ćošku — uvek pomalo leva. Uskoro nam se pridružuje i (). Postaje zabavno. (Du. Će. je u sjajnoj formi, slušamo ga do kasno u noć. Pred zoru ponavlja meni i M. K. izvesna obećanja. Ja, lično, verajem da bi ih održao. Ukoliko bi se razume se, i mi držali svog obećanja da ćemo sve što napišemo najpre odneti njemu na sto. Ali, dolazili bi velikom »Čajkom«, i bivali odmah primani. Savremenom piscu više i ne treba ...

Dorćol

Mada Turci nisu imali krst, njihova reč "dort-jol" prevodi se kao raskršće četiri puta. Po toj raskrsnici na uglu današnjih ulica Dušanove i Dubrovačke, gde su nekada prestupnicima i bundžijama odsecane glave, ime je dobila cela šira okolina. Neki kažu da je osim sablje ovde bio popularan i kolac, a zagovornici ove, manje verodostojne verzije, pogotovo oni iz drugih delova grada, koriste priliku da Dorćolcima prebace zbog porekla "s koca i konopca".

Vremenom je naziv Dorćol postao uobičajen za celu padinu od Vasine ulice ka Dunavu, oivičenu sa jedne strane Kalemegdanom, a sa druge Francuskom ulicom i Bajlonijevom pijacom. Dušanova ulica deli Dorćol na onaj gospodski kraj na padini, o kome je Svetlana Velmar – Janković napisala znamenitu knjigu priča, i na "pravi Dorćol", naselje dvorišnih udžerica sa zajedničkom česmom, i ofucanih stambenih zgrada u podunavskoj ravnici, gde nema spomenika kulture niti gospodskih kuća u kojima su živeli velikani srpske prošlosti, ali zato ima golubova. Na primer, u Ulici generala Mahina, sokačiću dugačkom stotinjak koraka, zabeležena je najveća koncentracija golubara i uličnih "fajtera" po kvadratnom metru u gradu (možda i u državi). Reč je, po pravilu, o istim ljudima, a prizor namrgođenih plećatih "silosa", koji u svojim golubarnicima puće usne, guguču, pirliču i najtanjim mogućim glasićem očijukaju sa svojim ljubimcima, donekle rasvetljava za neke pomalo zagonetnu ovdašnju atmosferu.

Na Dorćolu preovlađuje siva boja, osim u nekim letnjim danima kada sve nenadano bljesne i namami pošteno čeljade u šetnju, recimo, Skenderbegovom ulicom. Šetnja može da počne od Dubrovačke, pa polako, ispod drvoreda, prema uglu sa Knićaninovom, gde se kočoperi "radionica" i prodavnica "bonbona" (pravopisni oblik prepisan je doslovno, iz izloga), luša i ostalih beznadežno arhaičnih slatkiša, valjda jedina privatna firma na svetu koja decenijama opstaje bez sponzora, prometa i profita. Na sledećem uglu lepo vaspitani šetač trebalo bi da klimne glavom postarijoj Ciganki, koja ispred svog haustora lepo sedi na hoklici, pije kafu i pažljivo osmatra okolinu. Sledi pasulj u kafanici pored ulaza u tramvajsku centralu, pa kratka razmena pozdrava sa komšijama koji u dvorištu Prve beogradske gimnazije igraju fudbal, izlazak iz Skenderbegove i još komad puta ka bašti "Tekstilca", gde lokalni "šibicari" još uspevaju da naivnim prolaznicama "prodaju" decenijama star "fazon":

"Joj, što je slatko kuće, komšinice, jel` to vaše kuće?"

"Jeste", odgovara žrtva i ubrzava korak, sve u želji da prođe s mirom.

"Pa što niste abortirali, uaha, ha..."

Ako je, uz sve ograde, ustanovljeno da je Dorćol siv, onda je nepobitno da on miriše na ispečeni hleb. Dorćolci koji se posle poduzetog odsustvovanja vraćaju u kraj, tvrde da prvo osete miris hleba i peciva koji se zadržava ceo dan, mada se gotovo sve pekare (a ima ih više desetina, pogotovo oko Bajlonijeve pijace) zatvaraju do podneva. Neke su poznate po hlebu, druge po kiflama, pogačicama ili bureku, a treće po ljubaznosti prema noćobdijama koje u tri sata po ponoći ulaze kroz dvorište namerni da kupe vrelu veknu i da je "štrpkaju" usput do kuće. U poslednje vreme, na žalost, komšiluk sve češće zaključava susedne ulaze oko pekara i tako brutalno prekida jednu lepu tradiciju.

Stariji Dorćolci u stanju su da svakome ko je spreman da ih sluša naširoko objašnjavaju kako Dorćola više nema, aludirajući najčešće na rušenje polovine kraja i izgradnju solitera. Podsetiće i da se kraj poseljačio, da se, umesto golubova, sve više gaje pit-bulterijeri i da se poremećeni međuljudski odnosi ne rešavaju više pesnicama, kako red nalaže, već pražnjenjem šaržera u neistomišljenike. Samo je ovde, ipak, još moguće videti izvesnog Đevu, svojevremeno poznatog po razornim volejima na koje je "nabadao" loptu jednako kao i protivnike, kako na stepeništu bivšeg Doma kulture Stari grad, uz pratnju totalno nemuzikalnog harmonikaša, iz sveg glasa peva "Đelem, đelem". Ovde, u socijalnom i geografskom podnožju, do banalnosti često izvođena pesmica dobija svoje puno značenje: negde ima i srećnih ljudi i boljeg života. Možda je dovoljno popeti se pola kilometra uzbrdo, uz Francusku ulicu, ka centru grada i prilici za uspeh u životu. A u Francuskoj ulici, kako piše Svetlana Velmar – Janković, ko hoće, može "da uhvati u šaku pregršt te svetlosne prašine i da, onda, osluškuje glasove iz nepristupačnih prošlosti".

A može i da zameni devize.

Uroš Komlenović